

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Yazan: Ahmet KÜÇÜKŞAHİN*

Özet:

Güvenlik kavramı, günümüzde geniş alanlarda kullanılmasına karşın henüz net olarak tanımlanabilmiş değildir. Soğuk Savaş öncesi daha ziyade askeri güvenlik olarak algılanan güvenlik kavramı, soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte daha geniş bir anlam ile nitelendirilmiş ve bu kapsamda siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel konular da kavram içerisine ilave edilmiştir. Güvenlik kavramındaki bu genişlemeye paralel olarak risk ve tehdit kavramları askeri konuların yanı sıra siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel konuları içine alan ve devletin bütün organlarını ilgilendiren bir mahiyet almıştır. Aynı bağlamda güvenlik, pasif yapıdan, sürekli değişen ve takip edilmeyi gerektiren aktif bir yapıya geçmiştir.

Güvenliğin, kimin için ve ne kadar olduğuna karar verilebilmesi için, öncelikle güvenlik çalışmasının başlangıç noktasını oluşturan risk ve tehditlerin belirlenmesi gerekmektedir. Risk ve tehditlerin belirlenmesinde en temel etken, yönetimin sahip olduğu yeteneklerdir. Bir konunun tehdit veya risk olması, konunun kendi özelliğinden ziyade onu kabul eden kişi, kurum veya ülkenin kendi yetenek ve kabiliyeti doğrultusunda algılanmasına bağlıdır.

Güvenlik, istihbarat unsurları, silahlı kuvvetler, diplomatlar, polis/jandarma/özel güvenlik teşkilatları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası güvenlik örgütleri tarafından sağlanabilecek geniş içerikli bir olgudur. Değişen koşullara da bağlı olarak süreklidir. Bu nedenle anayasal bir kurum olan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne önceki dönemlere nazaran daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu kurulun pasifleştirilmesinden ziyade, içerisine sosyal, siyasi, ekonomik, askeri, çevresel konularda uzman kişilerin yanı sıra uluslararası ilişkiler ve özellikle üniversitelerin öğretim elemanlarının dahil edilerek oluşturulması,

* Dr.Kur.Alb. Ahmet KÜÇÜKŞAHİN: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürü.

zamandan ve ortamdan kaynaklanan bir zorunluluk haline gelmiştir. Siyasi değil bilimsel yöntemlerle çalışan teknik bir kurul niteliğinde olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, güvenlik kavramı, güvenlik çeşitleri, güvenlik sağlayan unsurlar, güvenlik kurumları, ulusal güvenlik, risk, tehdit, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği

Abstract:

However it is used in many different areas today, the concept of security has not been clearly defined yet. The concept of security, which was perceived more as a military security before the Cold War, has been characterized with a broader meaning after the end of Cold War and also political, social, economical and environmental issues has been added to this meaning. In parallel with this expansion of this concept of security, the concepts of risk and threat have become concepts which includes political, social, economic and environmental issues as well as the military issues and which are pertains to all of the governmental bodies. Within the same concept, the concept of security has skipped from a passive structure to an active one, which changes constantly and is to be followed.

In order to decide for whom and to what extent is the security, first of all, the risks and the threats, which constitute the starting point for the security studies, have to be determined. The essential element in determining the risks and the threats is the capabilities of the administration. Whether an issue is a risk or a threat is depends on the perception of it by the person, institution or state, which accepts it, according to its own abilities and capabilities more than on the characteristics of the issue itself.

Security is a comprehensive phenomenon, which may be delivered by intelligence elements, armed forces, diplomats, police/gendarme/private security organizations, non-governmental organizations and international security organizations. It is also a continuous phenomenon depending on changing conditions. For this reason, the Secretariat-General of the National Security Council, which is a constitutional institution, is needed more than it was in the previous terms. Making the Council in question to

include academics and the specialists in the fields related to the society, politics, military, environment and international relations instead of making the council in question more passive has become a necessity resulting from time and environment. It must be a technical council, which works not through political methods but through scientific methods.

Key Words: Security, the concept of security, types of security, factors establishing the security, security institutions, national security, risk, threat, the Secretariat–General of the National Security Council.

Giriş

İnsanların ve insan birlikteliğiyle oluşmuş olan toplumların fikirsel yapılarının gelişmesinde ortamdaki kaynaklanan olguların büyük katkısı vardır. Bu bağlamda 1945’li yıllardan başlayan iki kutupluluk sürecinin getirmiş olduğu öğretiler, 1991’de Sovyet Bloku’nun çökmesiyle birlikte yerini tek kutuplu dünya düzeninin öğretilerine bırakmıştır. Güvenlik anlayışındaki değişikliğe bağlı olarak risk ve tehdit kavramları ile bunların belirlenmesini sağlayan kurumlarda da değişimler kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu makalenin amacı, güvenlik bağlamında kullanılan risk ve tehdit kavramları, bu kavramların altında toplanan sorunları ve güvenlik hizmeti üreten kurumların neler olduğunu ortaya koymaktır. Bununla birlikte, güvenlik bağlamında, üst düzeyde koordine bulunacak ve prensipler belirleyecek bir kurula ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktır.

Güvenlik Kavramı ve Çeşitleri

Günlük yaşamda sıkça duyulan güvenlik kavramı, önüne ve arkasına aldığı eklerle elliden¹ fazla yerde ve biçimde kullanılmaktadır.

¹ Güvenlik, millî güvenlik, ulusal güvenlik, kişisel güvenlik, koruyucu güvenlik, güvenlik stratejisi, ulusal güvenlik kurumları, küresel güvenlik, küresel güvenlik taahhütleri, bilgi güvenliği, güvenlik sorunu, koruyucu güvenlik, güvenlik birimleri, ulusal güvenlik, ulusal güvenlik stratejisi, güvenlik konseyi, millî güvenlik belgesi, millî güvenlik politikası, devlet güvenliği, iç güvenlik, dış güvenlik, ortak dış güvenlik politikası, ulusal güvenlik stratejisi, yumuşak güvenlik, devlet güvenlik mahkemeleri, güvenlik bürokrasisi, güvenlik sektörü, mutlak güvenlik, mutlak güvensizlik, güvenlik stratejileri, millî güvenlik kurulu, güvenlik bölgesi, millî güvenlik akademisi, güvenlik görevlisi, iç güvenlik hareketi, güvenlik güçleri, can ve mal güvenliği, enerji güvenliği, enerji arz güvenliği, Avrupa güvenlik ve savunma, politikası, askeri güvenlik bölgesi, güvenlik soruşturması, sosyal güvenlik, ekonomik güvenlik, millî güvenlik siyaseti, millî güvenlik politikası, kimlik güvenliği, çevresel güvenlik, çevre güvenliği, millî bilgi güvenliği, ulusal bilgi güvenlik teşkilatı, haberleşme

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Güvenlik, bu kadar geniş bir alanda kullanılan bir kavram olmasına karşın net olarak tanımı yapılamamıştır. Türkçe sözlükte, güvenlik ile emniyet kelimeleri anlam bakımından aynı ve birbirinin yerine kullanılmaktadır². Aynı şekilde, TSK'da da güvenlik ve emniyet kelimeleri, çeşitli dokümanlarda birbirine benzer şekilde, "TSK'daki tüm personel, bilgi ve malzemenin her türlü tehditten korunması ve gizlenmesi amacıyla alınan tedbirler"³ şeklinde tanımlanmıştır. TSK'da, güvenlik kavramı; yaygın olarak stratejik ve operatif düzeyde ülke, kurum, personel ya da bir faaliyetin güvenliği şeklinde, emniyet kavramı ise, taktik seviyede birlik, silah, araç, malzeme ve teçhizat için kullanılmaktadır. Algılanış biçimi olarak güvenlik ile emniyet arasındaki fark; seviyede, sayısal büyüklükte ve nicelikte ortaya çıkmaktadır. Örneğin bir devletin, bir şirketin güvenliğinden, bir binanın, bir aracın ise emniyetinden söz edilebilir. Buna mukabil, tehlikeye yönelik algılamayı ve buna karşı tedbir geliştirmeyi kendi kendine yapabilmesi nedeniyle insan için güvenlik kavramının kullanılması daha uygun düşmektedir.

Dietrich Fischer, güvenliği, "sadece savaştan korunmak yada savaşı engellemek demek değildir. Aynı zamanda hayatta kalabilmemizi ve refahı etkileyen muhtemel tehlikelerden korunmayı da içerir. Savaştan korunmanın tek yolu askeri tehditlere karşı koymaktan geçmez. Muhtemel savaş nedenlerine dikkat etmek ve muhtemel çatışmaları öngörebilmek ve bunları bir savaşa yol açmadan önce çözebilmek, güvenliği sağlamak için doğru yaklaşımlardır"⁴ şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca, 24 Ağustos-11 Eylül 1987 tarihleri arasında düzenlenen Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından düzenlenen Silahsızlanma ve Kalkınma Arasındaki İlişki Üzerine Uluslararası Konferansta benimsenen ve sonuç belgesinde yer verilen tanımda, "Ulusal güvenlik, askeri boyutuna ek olarak siyasal, ekonomik, sosyal, ekolojik ve insan haklarına ilişkin yönleri de bulunan bir kavram olarak nitelendirilmiştir."⁵ Daha genel bir anlayışla "toplumun huzurunu kaçıran her türlü kavram" güvenlikle nitelendirilmeye başlanmıştır.

güvenliği, ulusal bilgi güvenliği üst kurulu, bilgi güvenliği kurumu, ulusal bilgisayar güvenlik merkezi

² Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

³ MS: 76-3 Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Terimler Sözlüğü, 1998;

⁴ Dietrich Fischer, Non-Military Aspects of Security: A System's Approach (Dartmouth, UNIDIR and Dartmouth Publishing Company, 1993), s.7'den aktaran Rana İzci, "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar, Derleyen:Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul 1998, s.404.

⁵ Burak Ülman, "Türkiye'nin Yeni Güvenlik Algılaması ve Bölücülük", En Uzun On Yıl, Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, Derleyenler: Gencer Özcan, Şule Kut,Büke Yayınları, İstanbul, 2000, s.100.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Dünya düzeninin iki kutuplu olduğu yıllarda düşmana dayandırılan askeri nitelikli güvenlik anlayışı yerini, kuralları henüz tam olarak belirlenmemiş olan bir güvenlik anlayışına bırakmaktadır. Bu kapsamda Çin Halk Cumhuriyeti, Şangay İşbirliği Örgütü çerçevesinde oluşturmaya başladığı ve yeni güvenlik kavramı olarak adlandırdığı güvenlik düşüncesini aşağıdaki esaslara dayandırmıştır.

- "Güvenlik anlayışı genel ve çok taraflıdır. Bir devletin güvenliği sadece kendi ülkesiyle ilgili değildir, diğer ülkelerin güvenliğinin de hesaba katılmasını gerektirir. Bu ülkelerin desteğinden yoksun kalınmamalıdır.

- Güvenliğin işbirliği niteliği vardır. Güvenliğin belirli düşmanı yoktur; güvenliği kazanma yolu işbirliğidir, karşı koymak değildir.

- Güvenliğin kapsamlı özelliği vardır. Güvenlik, sadece siyasi ve askeri alanda değil, aynı zamanda iktisat, teknoloji, kültür, iklim ve toplum gibi değişik alanları da içermektedir.

- Güvenliğin oluşturulmasında belli bir mekanizmaya ve yasaya ihtiyaç vardır. Karşı gücün zor durumda bırakılması ile Çin Halk Cumhuriyeti kendi güvenliğini sağlayamaz.

Bu bağlamda, yeni güvenlik kavramının çekirdeği işbirlikçi güvenlidir. Bu güvenliğin kazanılmasının iki şartı; ortak çıkar ve karşılıklı güvenlidir. Ayrıca eşit olarak karşılıklı çıkarları sağlamak ve iç işlerine karışmamak ilkelerine uyulmalıdır. Yeni güvenlik kavramı, eşitlik, görüş alışverişi, karşılıklı anlayış, karşılıklı güven, üçüncü tarafa yönelik olmayan bir sistem içinde oluşturulmalıdır."⁶

Bugün, insan birlikteliğinin; askeri, sosyal, ekonomik, siyasi, ve çevresel olmak üzere beş ana faktöre bağlı olduğu ve her bir faktörün güvenlik sorunsalının bir boyutunu oluşturduğu ileri sürülmektedir.

- "Askeri güvenlik, devletin taarruz gücü, savunma kabiliyetleri ve diğer devletleri bu çerçevede algılayışı ile,

- Siyasî güvenlik, devletlerin örgütsel istikrarı, hükümet sistemleri ve bunlara meşruiyet kazandıran fikir alt yapısının güvenliği ile,

- İktisadî güvenlik, devletin gücü ve refah seviyesinin kabul edilebilir seviyeye ulaşmasını sağlayan kaynaklar, finans ve pazarlara ulaşımı ile,

- Toplumsal güvenlik, dil, kültür, dinî ve ulusal kimlik ve geleneklerin kabul edilebilir koşullar altında sürdürülebilirliği ile,

⁶ K.Erdoğdu, "Şangay Beşlisinden Şangay İşbirliği Örgütüne", <http://www.aydinlanma1923.org>.

- Çevresel güvenlik ise yerel ve küresel biyosferin korunması ile ilgilidir.⁷

Güvenlik kavramı üzerindeki bu yaklaşımlar, kavramının yeniden şekillendirilmekte olduğunun göstergesi niteliğindedir. Bununla birlikte, güvenlik üzerine yapılan tarif ve değerlendirmelere dayanarak güvenliği; iç ve dış güvenlik veya ulusal, bölgesel, uluslararası ve küresel güvenlik, siyasi, ekonomik, askeri, sosyal ve çevresel güvenlik veya kapsamlı, ortaklaşa, işbirlikçi, tek renkli, yumuşak ve askeri olmayan güvenlik olarak sınıflandırmak mümkündür.⁸

a. Ülkenin fiziksel alanı açısından güvenlik çeşitleri

İç güvenlik; bir ülkenin siyasi sınırları içerisinde, halkının huzurunu ve devletinin bekasını sağlamak amacıyla alınan tedbirlerdir. Devletin sosyal, siyasi, ekonomik ve çevresel tedbirlerin yanı sıra bu amaçla özel güvenlik şirketleri, polis, jandarma, silahlı kuvvetler ve istihbarat unsurları kullanılır.

Dış güvenlik; bir ülkenin siyasi sınırlarının dışından o ülkeye yönelen tehditlere karşı alınan tedbirlerdir. Bu tehditlere karşı hükümet dışı organizasyonlar, uluslararası örgütler, istihbarat, diplomatik unsurlar ve silahlı kuvvetler kullanılır.

b. İnsan birlikteliğinin bağlı olduğu faktörler açısından güvenlik çeşitleri

Siyasi güvenlik; bir ülke için en üst anlamda rejiminin halka dayanıp dayanmadığını, bunun yanı sıra siyaseten yürütülen konuların ülke yasalarına uygun olup olmadığını ifade eder. Halka dayanarak iş başına gelmemiş olan hükümetler kendi varlıklarına karşı sürekli olarak bir güvenlik endişesi yaşarlar. Siyasi güvenlik endişesini ortadan kaldırmanın yolu halkın güveni ile iktidara gelmek ve yönetime ilişkin hususları halkın katılımı ile yürütmektir.

Sosyal güvenlik; çeşitli şekillerde tanımlanır. İnsan olmaktan kaynaklanan, dönemin koşullarına bağlı olarak asgari düzeyde de olsa mutlak karşılanması gereken sosyal nitelikli ihtiyaçlardır. Bir başka deyişle, “cemiyeti teşkil eden fertlerin uğrayacakları tehlikelerin

7 Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, Great Britain, Harvester Wheatsheaf, 1991, s.19-20.

8 Ahmet Küçükşahin, *Sempozyum, Türkiye'nin Enerji Stratejisi Ne Olmalıdır?* (26-27 Ocak 2006), Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi, İstanbul, 2006, s.183,184.

zararlarından kurtarılma garantisi demektir.”⁹ Sosyal güvenlik ihtiyacını doğuran sebeplere “tehlike (risk)”¹⁰ denir.

Turan Yazgan’ın özet ifadesine göre sosyal güvenlik, “sosyal siyasetin temin etmek istediği bir tatmin duygusudur. Tehlikeler karşısında insanları ihtiyaçlarının esiri olmaktan kurtarma idealidir. İnsanlara, ihtiyaçlarının esiri olmayacakları hususunda verilmiş bir sosyal siyaset garantisidir. Millî güvenlik ile sosyal güvenlik birbirine karıştırılması kolay, diğer terimlerdir. Her ikisinde de tehlikeye karşı milletin, cemiyetin güvenliği söz konusudur. Millî güvenliği sağlayan vasıta ordu, sosyal güvenliği sağlayan vasıta ise sosyal sigorta vs.dir. Birinde tehlike, mahiyeti itibariyle siyasidir. Ancak bir siyasi tehlikeyi sosyal güvenlik tehlikesinden ayırt etmeye pek imkan yoktur. Sosyal güvenlik tehlikeleri tabiidirler, evrenseldirler ve insan hayatı var oldukça mevcuttur.”¹¹

Ekonomik güvenlik; toplum hayatı ekonomik faaliyetler ile sürdürülebilmektedir. Bu nedenle, ekonomik mekanizmanın işlerliğinin sürdürülmesi esastır. Mekanizmadaki aksaklık ihtiyaçların giderilememesine neden olur. Bu durum topluma açlık, fakirlik ve buna bağlı olarak kaos olarak döner. Bu nedenle, üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar geçen sürecin mutlak suretle ve aksaklığa meydan vermeyecek şekilde işletilmesine ihtiyaç vardır. Ekonomik bir yaklaşımla bu süreç ekonomik güvenlik olarak isimlendirilebilir. Bununla birlikte en önemli konulardan birisi yeterli askeri gücü besleyecek ekonomik yapıya sahip olunmasıdır. Hasan Koni’nin de ifade ettiği gibi ekonomi ve ulusal güvenlik politikaları arasındaki bağ iki ana noktada incelenebilir: “Ulusal güvenlik politikalarının ekonomik sonuçları iki temele dayanmaktadır. Birincisi askeri araçların ekonomik etki yapmak üzere kullanılması ve ekonomik araçların askeri araçları tamamlar bir biçimde veya onların yerine kullanılmasıdır. ABD’de istihbaratının ekonomik amaçlarla kullanılması bu kapsamda düşünülmelidir. İkinci olarak ekonomik araçların diğer ülkelerin davranışlarını değiştirmek için kullanılmasıdır.”¹²

Askeri güvenlik; özellikle ülke dışından yönecek tehditlere karşı oluşturulan bir kavramdır. Bazı hallerde ülke içerisinde meydana

9 A.e., s.18.

10 Turan Yazgan, İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları, Kutay Yayınları, İstanbul, 1992, s.23.

11 A.e., s.20.

12 Hasan Koni, “Ekonomik Güvenlik ve Uluslararası İlişkiler ve Türkiye”, Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye’nin Güvenliği, derleyen Gamze Güngörmüş Kona, IQ Kültürsanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.399,400.

gelen aşırı şiddet olaylarına karşı da askeri güvenlikten bahsedilebilir. Askeri güvenlik, ülke içinden veya ülke dışından kaynaklanan tehdidin askeri tedbirlerle giderilmesi anlamına gelmektedir.

Çevresel Güvenlik; bugün, çevrenin doğal oluşumuna yönelik tehditler ve çevresel tehditler ulusal ve uluslararası güvenliğin ayrılmaz parçası olarak kabul edilmektedir. Çevresel güvenlik kavramını destekleyenler, doğaya saygının Dünya üzerindeki insan türünün varlığı için birinci ve temel önkoşul olduğunu savunmaktadırlar. “Eğer gerekli itina gösterilmezse çevresel tehditler bugün dünya üzerinde ciddi, uzun menzilli ve derin güvenlik sorunları oluşturacaktır. Bu tehditler, askeri tehditlerden daha yavaş gelişmeler bile, en az geleneksel askeri tehditler kadar önemlidir. Ayrıca, insanoğlunun refahı ve sağlığı üzerindeki baskıyı artıracak kişisel olmayan sosyal ve ekonomik güçlerin ciddi çevresel yetersizliklere yol açacağı”¹³ tezini savunmaktadır.

c. Kapsam açısından güvenlik çeşitleri

Ulusal güvenlik; “Bir devletin millî menfaatlerinin gerçekleştirilmesi ve bu menfaatlerinin iç ve dış tehditlere karşı korunması ve kollanmasıdır.”¹⁴ Bu kapsamda, güvenlik düşüncesinin temelinde ulusun kendisi yer alır.

Bölgesel güvenlik; bir bölge içerisinde bulunan devletler tarafından ortaklaşa uygulanan güvenlidir.

Uluslararası güvenlik; ikiden fazla devlet tarafından ortak menfaatler kapsamında oluşturulan güvenlidir.

Küresel güvenlik; dünyanın tamamını ilgilendiren, ortak katkı yapılmadığı takdirde herkesin olumsuz olarak etkilenebileceği güvenlidir.

ç. Özel fonksiyon alanları açısından güvenlik çeşitleri

Kapsamlı yada ortak güvenlik; teknolojik ve buna bağlı olarak iletişim alanında yaşanan gelişmelere bağlı olarak dünya bir değişim süreci içerisinde bulunmaktadır. Bu kapsamda “1980’lerdeki gelişmeler nedeniyle, ekonomik, siyasi, toplumsal, ve çevresel

13 Gareth Porter ve Janet Welsh Brown, Global Environmental Politics, San Fransisco, Westview Press Inc.,1991, s.128,133.

14 <http://www.forsnet.com.tr/onemlilermgk.html> (Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Üzerine Bazı Düşünceler)

meseleleri stratejik gündeme ilave etmek yönündeki düşünceler yaygınlaşmıştır.”¹⁵ Stratejik gündemin gelişmesiyle de ortak ya da kapsamlı güvenlik olarak adlandırılan yeni güvenlik anlayışı ortaya çıkmıştır. Örneğin bazı uzmanlara göre kapsamlı güvenlik anlayışı şu şekilde ifade edilebilir : “Kapsamlı ya da ortak güvenlik anlayışı, hiçbir ülkenin kendi güvenliğini aynı zamanda başka bir ülkenin güvenliğini artırmadan sağlayamayacağı ve artıramayacağı ilkesine dayanmaktadır.”¹⁶ Başka bir deyişle, “bir ülke, diğer ülkeleri kendi güvenliğine tehdit olarak algıladığı sürece güvenlikte olamaz. Kapsamlı güvenlik, uluslararası güvenliğe en büyük tehdidin ülkelerin kendilerinden değil de, ülke içindeki ve ülkeler arasındaki hayat standartlarındaki uçurumlar, nükleer savaş, küresel çevre sorunları, gibi sorunlardan kaynaklandığı varsayımına dayanmaktadır.”¹⁷

Genelde aynı anlamda kullanılan kapsamlı ya da ortak güvenlik kavramları bazı araştırmacılar tarafından iki ayrı güvenlik türü olarak da nitelendirilmiştir. Buna göre, “Kapsamlı güvenlik kavramı stratejisinde daha öncekilerinde olduğu gibi belirlenmiş bir düşman ülke veya ülkeler grubu yoktur. Barışı, güvenliği ve istikrarı bozan her türlü davranış hedef olarak seçilmiştir.”¹⁸ Ortak güvenlik ise “uluslararası güvenlik” veya “genel güvenlik” olarak nitelendirilmiştir.¹⁹ “Ortak güvenliği sağlamanın üç koşulu vardır. Bunlar; ortak bir örgüt kurmak, güvensizliği sağlayan nedenleri ortadan kaldırmak, kolektif garantidir.”²⁰

Ortaklaşa güvenlik; “Ortaklaşa güvenlik sistemlerinde devletler güvenliklerini pozitif anlamda tanımlarlar. Birinin güvenliği herkesin sorumluluğu olarak algılanır. Bu sayede ulusal çıkarlar, uluslararası çıkarlar haline dönüşür.”²¹ Bu sayede üye devletler arasında pozitif bir karşılıklı bağımlılık yaratılmış olur.

¹⁵ Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lematrien, Elzbieta Tromer&Ole Waever, The European Security Order Recast, 2'nd ed. (London, Pinter Publishers, 1991), s.12'den aktaran Rana İzci, a.g.e. s.405.

¹⁶ Gareth Porter ve Janet Welsh Brown, a.g.e., s.108,109.

¹⁷ Rana İzci, a.g.e, s.405.

¹⁸ Haydar Çakmak, Avrupa Güvenliği, NATO; AGİT; AGSP, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.203

¹⁹ A.g.e., s.27.

²⁰ Brugiere, F.Piere., La Securite Collective-1919-1945, Edition Pedone, 1946, Paris, s.10'dan aktaran; Haydar Çakmak, Avrupa Güvenliği, NATO; AGİT; AGSP, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003, s.28.

²¹ Alexander Wendt, “Anarchy is What States Make of It: The Social Construction Power Politics”, International Organization, Cilt.46, Sayı.2 (İlkbahar, 1992), ss.417, 418'den aktaran; Bülent Sarper Ağır, “Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış”, Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.104.

İşbirlikçi güvenlik; belirli ilkeler dahilinde işbirliği yapılarak sağlanan güvenlik yaklaşımıdır. Bir başka deyişle “Güvenliğin oluşturulmasında belli bir mekanizmaya ve yasaya ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, yeni güvenlik kavramının çekirdeği işbirlikçi güvenlidir. Bu güvenliğin kazanılmasının iki şartı, ortak çıkar ve karşılıklı güvenlidir. Ayrıca eşit olarak karşılıklı çıkarları sağlamak ve iç işlerine karışmamak ilkelerine uyulmalıdır. Yeni güvenlik kavramı, eşitlik, görüş alışverişi, karşılıklı anlayış, karşılıklı güven, üçüncü tarafa yönelik olmayan bir sistem içinde oluşturulmalıdır.”²²

Tek renkli güvenlik; askeri yaklaşımın hakim olduğu güvenlik anlayışıdır. Kısaca tarif etmek gerekirse; “Soğuk Savaş sırasında Avrupa güvenliğine yönelik tehdit ve tehlikeler hemen hemen askeri bir niteliğe sahipti. Bu nedenle devletler, politikalarını askeri güvenliğin sağlanması sorununa yönelik olarak hazırlamışlardı; fakat Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle birlikte, “tek renkli güvenlik” kavramı son bulmuştur”²³

Yumuşak güvenlik; barışın tesis edilerek sürdürülebilmesi için katı tedbirler içeren yaklaşımlardan ziyade bünyesinde insani yardım gibi daha insancıl yaklaşımları barındıran bir güvenlik türüdür. Bu yaklaşıma örnek olarak Petersberg toplantısında ortaya konulan görevler gösterilebilir. “13 Haziran 1991 tarihinde Petersberg’de yapılan toplantıda Batı Avrupa Birliği (BAB) görev tanımı yeniden yapılmış ve BAB bünyesinde bir askeri birlik oluşturulması kararlaştırılmıştır. Petersberg Bildirisi veya Petersberg Görevleri adı altında bilinen BAB’ın yeni görevi ile barışın tesisi, insani yardımların yapılması, krizlere müdahale yöntemlerinin belirlenmesi ve müdahale edilmesi gibi yumuşak güvenlik misyonları amaçlanmıştır.”²⁴ Bu kapsamda; “etnik sorunlar, ekonomik güvenlik, toplu göç ve kaçakçılığın önlenmesi, çevrenin korunması gibi sorunlara”²⁵ karşı alınması gereken tedbirler olarak düşünülmektedir.

²² K.Erdoğdu, “Şangay Beşlisinden Şangay İşbirliği Örgütüne”, <http://www.aydinlanma1923.org>.

²³ Antonio Remiro Brotons, “Construction of European Security”, *Review of International Affairs*, Cilt.LI, Sayı.1089-90(Şubat-Mart, 2000), s.2’den aktaran; Bülent Sarper Ağır, “Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış”, *Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.122.*

²⁴ Haydar Çakmak, a.g.e., s.206.

²⁵ Gencer Özcan, “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”, *En Uzun On Yıl, Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, Derleyenler: Gencer Özcan, Şule Kut, Bülke yayınları, İstanbul, 2000, s.65.*

Askeri olmayan güvenlik; AB’de önemli değişiklikler yapan ve 1987’de yürürlüğe giren Avrupa Tek Senedi, madde 30/6’da askeri olmayan güvenlik kavramını AB’ye sokmuştur.²⁶ Taraflar güvenliğin siyasi ve ekonomik yönleri hakkındaki tutumlarını daha fazla koordine etmeye hazır olduklarını beyan etmelerine rağmen, güvenlikleri için gerekli sanayi ve teknolojik koşulları korumaya kararlı olduklarını da vurgulamaktadırlar.²⁷ Dolayısıyla, askeri olmayan güvenlik kavramı ile güvenliğin askeri boyutu dışında kalan, özellikle siyasi ve ekonomik (ülke güvenliği için gerekli olan sanayi ve teknolojik konular hariç) yönleri kastedilmektedir.

Fiziki olmayan güvenlik; teknolojiye paralel olarak beliren küreselleşme olgusu sonucu doğmuş bir güvenlik türüdür. Bu güvenlik türü, geçmişten gelen ve daha çok fiziki tedbirlere dayanan güvenlik tedbirleri dışında bir yaklaşım gerektirmektedir. Fiziki olmayan güvenlik bağlamında bilgi güvenliğini, teknolojik güvenliğini, sanal güvenliği ve siber uzayda güvenliği sayabiliriz.

Yukarıda belirtilen güvenlik tanımlarının ya da ilkelerinin, hükümet politikaları için bir çeşit rehberlik sunduğunu, kamuoyunu yönlendirdiğini, aynı zamanda güç ve paranın dağıtımını doğrudan etkileyecek potansiyele de sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte “hangi değerler sistemi ya da ideoloji adına yapıldığı ileri sürülürse sürülsün güvenlik ve savunma girişimlerinin tümünün ekonomik ve siyasal amaçlara ulaşmadaki yöntemleri ifade ettiği”²⁸ değerlendirilmektedir.

Risk ve Tehdit

Elde mevcut gücü bir noktaya yönlendirebilmek için öncelikle, ne istendiğini veya ne hedeflendiğini tam olarak tanımlanması gerekmektedir. Eğer konu güvenlik ise; ülkenin bölünmez bütünlüğü, halkının refah ve mutluluğuna engel olan ve olması muhtemel her türlü olayın derecelendirilerek gerekli önlemlerin alınması gerekir. Bu bağlamda öne çıkan kavramlar risk ve tehdittir.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre risk; “zarara uğrama tehlikesi”²⁹, tehdit; “birinin gözünü korkutma, korku vermek, gözdağı”³⁰, Meydan

²⁶ Haydar Çakmak, a.g.e., s.224.

²⁷ Barış Özdal ve Mehmet Genç, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nın Türkiye ve AB İlişkilerine Etkileri, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, s.117.

²⁸ Beril Dedeoğlu, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s.34

²⁹ Türk Dil Kurumu, a.g.e.

Larousse'da tehdit; "sonradan verilecek bir ceza ile korkutma, gözdağı"³¹ olarak tanımlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü'nde ise tehdit; "millî menfaatlere ve millî güvenliğe yönelik her çeşit faaliyet ve girişimlerdir. Mütecaviz veya mütecaviz olması muhtemel ülkelerin harp potansiyelleri ve harp hazırlıkları başta gelen tehditlerdir"³² diye ifade edilmektedir.

Risk; "olması muhtemel bir olay, olayın şiddeti, personelin veya kaynakların olayın tehlikesine maruz kalması sonucu potansiyel olarak kayba veya zarara uğraması durumlarının tanımıdır."³³ Birçok düşünür tehdit terimini, "bir tarafın talepleri karşılanmadığı takdirde karşı tarafı cezalandırmayı şartlı bir taahhüde bağlayan eylemleri ifade etmekte kullanmaktadır. Ancak alışılmış dilde, sahip olunan değerlere yönelik '**tehditler**' olarak; salgın hastalıklara, sellere, depremlere veya kuraklığa sıklıkla başvurulduğu görülmektedir."³⁴ Bununla birlikte Jean-Michel Valantin, "Amerika Birleşik Devletleri, askeri güç olmadan güvenlik de olmaz diye düşünüyor. Oysa, tehdit nosyonu harfi harfine kavramsal olamaz. Tehdidin etkili ve kalıcı olabilmesi için, duygusal bir boyutunun da olması gerekir. Hedefinde olan insanların fikrine, korku, şüphe ve endişenin otantik ortak duygularını düşürmesi gerekir. Milleti hayatını altüst etmesi, o millet için değerli olan varlıklarını ortadan kaldırması ve hatta yıkıcı güçlerin kötü niyeti veya siyasi ideolojisiyle kendisinin ortadan kaldırılması korkusunu taşıması gerekir"³⁵ dedikten sonra tehdidi, "çok şekilli, üzerinde devamlı çalışılan ve stratejik tartışmalarla biçimlendirilmeye çalışan bir kavram"³⁶ olarak ifade etmektedir. Ünlü satranç ustası Tartakover'de "Tehdit, uygulamadan daha güçlüdür"³⁷ diyerek, tehdit etmenin uygulamaya geçmekten daha üstün olduğuna işaret etmektedir.

Risk bir olasılıktır. İnsanlar, hayat mücadelelerinde bunu kabullenebilirler, her gün onlarca kişinin yaşamını yitirdiği trafik kazası olasılığını kabullenerek trafiğe çıkmak buna bir örnek oluşturabilir. Yönetimin sahip olduğu yetenekler, bir olayın/durumun risk veya tehdit

³⁰ A.g.e.

³¹ Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, 12'nci Cilt, Meydan Yayınevi, İstanbul, s.9.

³² TSK Müşterek Askeri Terimler Sözlüğü (MS 76-3), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1992, s.T-13.

³³ Risk Yönetimi ve TSK'daki Uygulamalar, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000, s.60.

³⁴ David A.Baldwin, "Güvenlik Kavramı", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.18.

³⁵ Jean-Michel Valantin , Küresel Stratejinin Üç Aktörü, Türkçesi:Ömer Faruk Turan, Babiali Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006, s. 19,20.

³⁶ A.g.e., s.20.

³⁷ Jean-Marie Mathey, "Stratejiyi Anlamak", Çeviren: Zuhul Emirosmanoğlu, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2006, s.53.

olup olmayacağını belirleyen en temel etkidir. Bir konunun tehdit veya risk olması, konunun kendi özelliğinden ziyade onu kabul eden kişi, kurum veya devletin kendi yetenek ve kabiliyeti doğrultusunda algılamasına bağlıdır. Güçlü bir yönetim için risk olan herhangi bir konu daha zayıf bir yönetim için tehdit olabilir.

NATO'nun 1991 Roma Zirvesinde yapılan değerlendirmede, "NATO üyelerinin artık kapsamlı bir saldırı tehdidi altında olmadığı ama bunun yerine çok boyutlu ve farklı yönlerden gelebilecek, önceden tespit edilmesi ve değerlendirilmesi güç risklerin aldığı kabul edilmiştir. Bu çerçevede NATO, tehdit kavramından risk kavramına doğru kaymaya başlamıştır ve Doğu Avrupa'dan kaynaklanan 'tehdit' yerine 'risk' ifadesi kullanılmaya başlanmıştır."³⁸ Tehdit kavramından risk kavramına geçmenin anlamı; geçmişte, kontrol altına alınarak yönetilemediği için tehdit olarak ifade edilen hususların bugün, kontrol altına alınarak yönetilebilir hale gelmiş olmasıdır. Bu dönüşümün tersine, eskiden Doğu Avrupa'dan kaynaklanan ve tehdit olarak nitelendirilen konular bugün kontrol altına alınmaya ve yönlendirilmeye, dolayısıyla tehdit kavramından risk kavramına dönüşmeye başlamıştır. Buna karşın, 11 Eylül saldırılarından önce ABD tarafından yönlendirilmekte / yönetilmekte olan terör, kontrol edilemez bir nitelik kazanarak ABD menfaatlerini vurmaya başladığı için tehdit kavramı içerisine alınmıştır.

Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT, göreve başlaması nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yayınladığı mesajında; "Soğuk Savaş döneminin durağan ve öngörülebilir tehdit ortamı, 21'nci Yüzyılın bu döneminde artık yerini çok boyutlu ve öngörülmesi zor, 'belirsizlikler' içeren yeni bir tehdit ortamına bırakmıştır.

Soğuk Savaş döneminin tanımlanmış askeri tehditlerine, günümüzde bilgi teknolojilerindeki devrimsel nitelikteki gelişmeler ve yeniden yapılanma stratejilerinin tetiklediği çok boyutlu riskler de eklenmiştir"³⁹ diye ifade etmektedir. Askeri yaklaşımda düşmanın (tehdidin) ifadesinde altı soruya (kim, ne maksatla, ne kadar kuvvetle, ne zaman, nerede ve ne yapabilir) cevap aranır. Oysa günümüzün tehdit ortamı, cevabını aradığımız altı sorunun tamamını bilmemizi güçleştirmektedir. Bunun anlamı tehdidin belirsizleşmesidir. Tehdidin belirsizleşmesi karar vericilerin işini zorlaştırırken istihbaratın önemini

³⁸ Bülent Sarper Ağır, "Soğuk savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.116.

³⁹ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanit'in Göreve Başlaması Nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne Mesajı, 28 Ağustos 2006.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

artırmıştır. Bu durumda istihbaratçıların bilinmeyenleri ortaya çıkartabilmek için daha fazla gayret göstermeleri gerekecektir. Bununla birlikte henüz tehdede dönüşmemiş olan risklerin de çok boyutlu olduğuna dikkat çekmiştir. Bu durum, risk yönetim merkezlerinin daha kapsamlı olma zorunluluğunu doğurmaktadır. Örneğin, bir bakanlık tarafından yönetilebilecek olan bir risk yönetimi anlayışı yerine, bütün bakanlık temsilcilerinin görev aldığı bir risk yönetim anlayışına dönüşmesini gerektirecektir.

Hangi konuların tehdit, hangi konuların risk olacağına yönetimi elinde bulunduranlar, kendi imkan ve kabiliyetlerini dikkate alarak karar verebilirler. Bunun gözden geçirilme süresi gerek risk ve tehdit oluşturan unsurların, gerekse yönetimin kazandığı yeni kabiliyetlere istinaden yapılacak değerlendirilmelerle ortaya konulabilecektir. Varılan sonuca göre tehdit ise, gerekli tedbir alınacak, risk ise, yönetilmeye devam edilecektir. 'Risk yönetimi' kavramı, riskin yönetilebilir olmasından çıkmıştır. Buna mukabil tehdit, müdahale gerektirdiğinden 'tehdit yönetimi' kavramı uygun düşmemektedir. Ancak, tehdit sürekli izlenerek alınan veya alınmakta olan tedbirler geliştirilebilir.

Risk ve tehdidin ortak özelliği, sürekli izlenerek kontrol altında bulundurulma zorunluluğudur. Tehdit, varlığa zarar verme noktasına geldiğinde mutlaka müdahalede bulunulur, yönetilemez duruma gelen risk ise, tehdit kategorisine yükseltilerek varlığa zarar vermemesi için tedbirler alınır. Her ikisi de belirli bir dönem sonra kendiliğinden risk veya tehdit olmaktan çıkabilir.

Çeşitli kaynaklarca, güvenlik sorunlarına ilişkin yapılan değerlendirmelerde aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir.

- "Etnik, dini ve kültürel çatışmalar, demokrasiye ve serbest piyasa ekonomisine geçişte yaşanan krizler, kaynağı belli '(olan ya da)' olmayan terör, uyuşturucu ticareti, kara para aklama girişimleri gibi yeni unsurlar tehdidin kaynaklarını çeşitlendirerek devletlerin duyarlılık alanlarının genişlemesine neden olmuşlardır."⁴⁰

- "AB, kitle imha silahlarının yayılması, silah kaçakçılığı, nükleer madde kaçakçılığı, mikro milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve radikalizm gibi çeşitli tehditleri engellemesi ve karşılık vermesi gerektiğini anlamıştır."⁴¹

⁴⁰ Gamze Güngörmüş Kona, "Türkiye'nin Güvenlik Politikaları ve Stratejik Öngörü Düzeni", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s.60.

⁴¹ Bülent Sarper Ağır, a.g.e., s.109.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

- “Dış askeri tehditlere karşı geleneksel güvenlik kaygılarına ek olarak; insan hakları, ekonomi, çevre, uyuşturucu madde trafiği, salgın hastalıklar, suç yada sosyal adaletsizlik gibi konular büyük oranda öncelik kazandırmak için sunulan teklifler şeklini almaktadır.”⁴²

- “Çevre sorunları, insan hakları, kitlesel göçler, mikro milliyetçilik, etnik çatışmalar, köktendincilik, uluslararası terörizm, ekonomik sorunlar, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, bulaşıcı hastalıklar, insan ticareti, uluslararası güvenlikte yeni sorunları olarak ortaya çıkmaktadır.”⁴³

- “Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile birlikte uluslararası sistemde organize suçlar, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, para aklama gibi yeni güvenlik tehditleri ortaya çıkmıştır.”⁴⁴

- “Soğuk Savaş sonrasında küresel güvenlik ortamını derinden etkileyen ve şekillendiren bir diğer önemli olay ise 11 Eylül terör saldırıları olmuştur. Saldırıların sonucunda yeni küresel güvenlik tehditleri – terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, zayıf devletler vb.– uluslararası güvenlik gündeminin tepesine oturmuştur.”⁴⁵

- “Bağımsızlıklarını yeni kazanmış ve geçiş dönemi yaşayan zayıf devletler, kendi sınırları içinde yaşadıkları birçok soruna ek olarak ortaya çıkan yeni küresel tehditlerle gereken ölçüde mücadele etmek konusunda yetersiz kalmıştır. Bu kapsamda Karadeniz Havzasında reform süreci yaşayan bazı devletlerin güçsüz olmaları hem bu devletleri yeni tehdit tipleri için transit yol hâline getirmiş, hem de bu tehditlerle baş edecek güçlerinin olmaması nedeniyle ciddi güvenlik sorunları yaşamalarına neden olmuştur.”⁴⁶

- “Bir millet; halk, kitle, yani hiçbir şey haline getirilmek istenirse, onu tarihi süreç içerisinde sıfırlamak arzu edilirse, daha önce vazedilmiş değerlerini ortadan kaldırmak, onu değersizleştirerek küçümsemek yeterli olacaktır. Bu değerlerin ortadan kalkması nispetinde millî tutum ve tepki azalacak, dolayısıyla hasım için o millet tehlikeleştirilecektir. Bunun anlamı “barış meydanında” kazanılan bir zaferdir. Bu yüzden, herhangi

⁴² David A. Baldwin, a.g.e., s.1,2.

⁴³ Gökan Koçer, “Soğuk Savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliği”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Yıl: 3, Sayı: 5, Ankara, Temmuz 2005, s.289.

⁴⁴ Christopher Layne, “The War on Terrorism and The Balance of Power” , Balance of Power, s. 110.

⁴⁵ Armağan Kuloğlu, “Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability”, The Thirteenth International Conference on Security and Cooperation, Antalya, 2003, s.102.

⁴⁶ Ongnyan Michev, Marin Lessenski and Plamen Ralchev, “Transatlantic Strategy for Black Sea Stabilization and Integration”, A New Euro- Atlantic Strategy for the Black Sea Region, s.91.

bir millî değere saldırı bir ülkenin başkentine askeri saldırıdan farksızdır ve aynı ciddi önlemlerle savunulması gerekir.”⁴⁷

- “Millî güvenliğin kaybedildiği bir ülkede sosyal güvenlik bahsedilmez. Bütün kutsal değerlerin çiğnendiği, düşman kuvvetlerinin kol gezdiği, her türlü kaynağın dışa aktarıldığı bir ülkede, sosyal güvenlik elbette bir hayal olur. Çünkü, insanca yaşamak, hür bir toplumun üyesi olmaya bağlıdır. Bu sebeple bu durumda herkesin gücünü, bu güç hangi çeşitten olursa olsun, hür toplumun kurulmasına harcaması gerekir. Böyle olmakla beraber, şüphesiz, tehlikelere maruz kalanların, bu tehlikelerin zararların kurtarılması, fertlerin ve ailelerin başlıca görevi olmaya devam edecektir.”⁴⁸ Küreselleşme süreci ve teknolojiye yaşanan gelişmeler tehditlerin yaygınlaşması için olanak sağlamıştır.

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere güvenlik sorunlarının ortaya konulmasında farklı yaklaşımlar mevcuttur. Bu tespitlerde ülkeler arasındaki görüş farklılıkları önem arz etmektedir. Bu yüzden bugüne kadar “Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunu aynı çatı altına toplayacak ortak bir tehdit anlayışı oluşturulamamıştır. Oysa ortak bir güvenlik politikasına doğru ilerlemek için asgari bir ortak tehdit vizyonuna sahip olunması gerekir. Tehdit ve çıkarlar; herhangi bir güvenlik politikasının belirlenmesi için gerekli temel taşlardır.”⁴⁹ Bu nedenle her ülke için tehdit algılamaları farklı olabilir. Bunun sebepleri farklı güvenlik kültürleri, yetenekleri ve en önemlisi de tehdit değerlendirmesindeki değişimdir. Her ülkenin risk ve tehdit algılaması, yönetimin elinde bulundurduğu imkan ve kabiliyete ve ülke çıkarlarına bağlı olarak farklılık gösterecektir. Tehdit algılaması bağlamında rejimin meşruiyeti de önemlidir. Halkı arkasına almamış olan rejimlerin tehdit algılaması içerisinde kendi halkı da olacaktır. Bu durum yöneticiler nazarında halkın sürekli olarak şüpheyle görülmesine neden olacaktır.

Günümüzde, ülkelerin tehdit ve düşman algılamalarını tarif eden metodolojileri de değiştirmiştir. Ülkelerin ekonomik, siyasi ve temel güvenlik yapılarına karşı gelişecek her türlü davranış ve bu davranışı sergileme niyeti tehdit olarak algılanmakta olup, yeni dönemde bu tehditlerin algılanması ulusal fiziki tehdit, ulusal çıkar tehdidi ve ortak

⁴⁷ Osman Karatay, Etnik Tutumun Tarihsel Kökleri AB ve Türk Kimliğinin Geleceği, TASAM Yayınları, Stratejik Rapor No:10, İstanbul, Aralık 2005, s.19.

⁴⁸ Turan Yazgan, a.g.e., s.21.

⁴⁹ Pascal Buffotot, “Avrupalıların Tehdit Anlayışı: Çatlak bir Vizyon”, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, Temmuz 2006.

değerler tehdidi olmak üzere üç temel kategoride değerlendirilmektedir.
50

Bir ülkeye yönelik tehdidin ne olduğunu ortaya çıkarmakla görevli kurumlar, tehdit veya risk oluşturan konuları yaşadıkları ortamda bulacaklardır. Bu konuda sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, medyanın dikkat çektiği konular, üniversite araştırmaları, devletin kurum ve kuruluşlarının elde ettiği sonuçlar ile diğer ülkelerde cereyan eden olaylar birer ip ucu oluşturabilecek konuların başında gelecektir. Bu ortam içerisinde koordinatör bir kurul tarafından tespit edilen risk ve tehdit olabilecek konular, anayasa ile devletin güvenliğini sağlama görevi verilmiş olan organa arz edilerek onayının alınmasını zorunlu kılacaktır. Anayasal sorumluluğa sahip organ tarafından risk olarak kabul edilen hususlar yönetilmek, tehdit olarak belirlenen hususlar tedbir alınmak üzere ilgili birimlere gönderilir. Tehdide karşı alınacak tedbirler, sonuçları itibarıyla halkın refah ve mutluluğunu etkileyeceği için mutlaka millet adına karar alıcı olan millet meclisine sunulmayı gerektirir.

Güvenlik Sağlayan Unsurlar (Güvenlik Kurumları)

Yukarıda ayrıntılı olarak incelediğimiz güvenliği oluşturabilmek için ulusal ve uluslararası bazda bir takım kurumlara ihtiyaç vardır. Güvenliği sağlayabilmek ve sürdürebilmek; planlama, teşkilatlanma, emek, koordinasyon ve para gerektirir. Ülkeler, yönetimleri esnasında ülke içindeki menfaat gruplarının veya diğer ülkelerin menfaat alanlarına girdikleri için içten ve dıştan bazı müdahalelere maruz kalırlar. Bir toplumun huzuru, hak ve menfaatlerinin korunması ve ülkenin bekası için, yönetimi elinde bulunduranların sürekli uyanık olması ve güvenlik sağlayan unsurların canlı tutulması gerekmektedir.

Güvenlik, ekonomik, sosyal, askeri, siyasi ve çevresel faktörler açısından da tedbir alacak kurumlara ihtiyaç gösterir. Ancak, bu noktada en önemli unsur, güvenlik oluşturmamızı zorunlu kılan tehdit ve risklerin tespit edilme aşamasıdır. Bunların tespit edilememesi durumunda ne için tedbir alınacağı veya yönetim uygulanacağı bilinmeyeceği için güvenliğe ihtiyaç kalmaz. Tehdidin veya riskin varlığının tespiti için istihbarata ihtiyaç vardır. İstihbaratsız güvenlik olmaz. İstihbarat, güvenlik tedbirlerinde ön almayı gerektirir. Güvenliğin istihbarata dayanmaması, sağlanacak güvenliğin çok pahalıya mal olmasına veya reaksiyon

⁵⁰ http://www.turksae.com/face/index.php?text_id=26 (Global Güvenlik Mimarisinde Yeniden Yapılanma)

gösterilemeyecek kadar gecikmeye neden olacaktır. Bu yüzden istihbarat, güvenliğin sağlanmasında kullanılan ilk savunma kuşağını oluşturmaktadır. ABD Başkanı George W. Bush, "İstihbarat, -onu nasıl kullandığımız-teröristlere karşı ve düşman devletler tarafından ortaya konan tehditlere karşı ilk savunma hattımızdır"⁵¹ diye ifade etmektedir. Bir faaliyetin daha hazırlık aşamasında iken ortaya çıkarılması en ideal yaklaşımdır. Gerek yurt içinden gerekse yurt dışından kaynaklanan güvenlik sorunlarının daha oluşum aşamasında iken tespit edilmesi ve buna göre diğer güvenlik unsurlarının devreye sokulması daha ekonomik ve sonuç alıcı olur. Bu nedenle güvenlik boyutundan bakıldığında, istihbarat, güvenliğin bütün boyutlarında ilk savunma hattı durumundadır.

Güvenlik ile silahlı kuvvetler hep birlikte düşünülmüştür. Hatta bir dönem için silahlı kuvvetlerin yaptığı bütün faaliyetler güvenlik kavramının bütünü olarak algılanmıştır. Değişen koşullar altında bugün de silahlı kuvvetler güvenlik algılamasının içerisinde büyük bir yere sahiptir. Ancak tamamı değildir. Geçmişte, bir ülkeye yapılan müdahaleler; açık istihbarat toplama faaliyetleriyle veya silahlı kuvvetlerle direkt gerçekleştirilirken bugün, silahlı kuvvetler, bir müdahale aracı olarak en son sırayı almaktadır. Bunun yerine daha az tepki çeken ve karşı tarafa insanlık adına yardımcı olunuyormuş imajı veren müdahale yöntemleri kullanılmaktadır. Dolayısıyla günümüz dünyasında direkt yöntemlerin (silahlı kuvvetler gibi) kullanılması yerine endirekt yöntemlerin (askeri alan dışı faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlar) kullanılması daha makul görülmektedir. Ancak, silahlı kuvvetlerin alınacak tedbirler için karşı tarafa vereceği inandırıcılık ve caydırıcılık duygusu, bu kuvvetin varlığını geçerli kılmaktadır.

Bir ulusu ayakta tutan unsurların başında o ülkenin ekonomisi gelmektedir. Güç oluşturmada en önemli unsur ekonominin kendisidir. Gücsüz bir ekonominin güçlü bir güvenlik yapısı oluşturması mümkün değildir. Ancak, güçlü ekonomiler güçlü güvenlik yapılanmasına ihtiyaç gösterir. Çünkü ekonomi çarkının döndürülebilmesi için ihtiyaç duyulan kaynakların toparlanması ve üretilen ürünlerin pazarlara ulaştırılabilmesi, ulaştırma yollarının açık bulundurulması ile mümkündür. Ülke dışından kaynaklanan risklerin yönlendirilmesinde veya tehditlerin gidişatının izlenmesinde, ilgili ülkelerde görev yapan diplomatların kullanılmasını gerektirmektedir. Bir başka ülkenin egemenlik alanı içerisindeki ticari

⁵¹ Amerika Birleşik Devletlerinin Ulusal Güvenlik Stratejisi, Çeviren: Serkan Yalçınkaya, Eylül 2002, s.45.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

faaliyetlerin emniyeti, ancak söz konusu ülke ile yapılacak diplomatik girişimler ile sağlanabilir. Bir başka ifade ile, ticareti ülke sınırları dışındaki emniyeti, ilgili ülkelerle yapılacak etkin diplomatik girişimlerin ilgili ülkeye aldırılması ile gerçekleştirilebilir. Bu noktada diplomasi, diğer ülkelerde faaliyet gösteren birimlerin, millî örgütlerin ve ülke vatandaşlarının güvenliklerinin sağlanmasında kullanılan bir güçtür. Dolayısıyla diplomasiyi kullanan birimler de birer güvenlik kurumu niteliğindedir.

Ülke sınırları içerisinde asayiş ve güvenliğin sağlanmasından polis, jandarma ve özel bölgelerin korunmasından özel güvenlik kurumları sorumludurlar. Bu unsurlar vasıtasıyla, ülkede sosyal yaşamın aksaksız sürdürülmesi, can ve mal güvenliğinin sağlanması esas alınmaktadır. Yine toplum hayatının vazgeçilmez unsuru olan ekonominin aksamadan sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi de bu birimlerin kullanılmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte çevre güvenliğinin sağlanmasında polis, jandarma ve özel güvenlik birimlerine ihtiyaç vardır.

Dünya barışını sağlama adına Birleşmiş Milletler, NATO, AGİT gibi kuruluşlar etkin olarak faaliyet göstermektedirler. Örneğin Türkiye'nin öncülüğünde Karadeniz'de oluşturulmuş olan 'Karadeniz Görev Gücü' (BLACKSEAFOR) Karadeniz'i çevreleyen ülkelere güvenlik sağlamaktadır. Bu faaliyet, ülke menfaatleri gereği bir araya gelmiş olan ülkelerin kendi güvenliklerine katkı sağlarken, bu bölgenin güvenliğine olumsuzluk katması muhtemel ülke ve kuruluşlara karşı da bir mesaj niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla kendi ülke çıkarları için belirli bir amaca yönelik olarak bir araya gelmiş olan ülkeler, söz konusu kuruluşlar aracılığıyla kendi hak ve menfaatlerini korumaktadırlar. Aynı yaklaşımı uluslararası güvenliğe katkıda bulunan diğer kuruluşlar için de düşünebiliriz.

Değişen dünya koşullarına paralel olarak, sivil toplum örgütleri yönetimde etkin bir konuma gelmişlerdir. Hükümetler, genel ülke yönetiminde bu kuruluşları dikkate almak durumuyla karşı karşıyadırlar. Sağlıklı bir yapıya sahip sivil toplum örgütleri ülke güvenliğine dolaylı olduğu kadar direkt katkıda bulunabilmektedir. Bununla birlikte sivil toplum örgütleri, amaçlarının dışında bazı güç odaklarının etkisi altında kalarak olumsuz faaliyetlerde bulunabilirler. Bu durumda umulan yapıcı özelliği ülke güvenliğine risk veya tehdit oluşturacak bir mahiyet alabilir. Halka ve yönetime yardımcı olmak adına ortaya çıkmış olan sivil toplum örgütleri ülke güvenliğinin sağlanmasında dikkate alınması gereken ve günümüz koşullarında etkisi gittikçe artan bir güvenlik kurumu

niteliğindedir. Bugün, sivil toplum örgütleri siyasi, sosyal ve çevre güvenliği alanlarında yararlı hizmetler sunabilmektedir. Sivil toplum örgütleri, amaçları dışında kullanılmaya en müsait kurumlardır. Sürekli kontrol altında bulundurulmaları ve dikkatten uzak tutulmamaları gerekir.

Sonuç olarak, güvenliğin sağlanmasında; istihbarat unsurları, silahlı kuvvetler, diplomatlar, polis/jandarma/özel güvenlik teşkilatları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası güvenlik örgütleri güvenlik kurumları olarak faaliyet icra etmektedirler.

Ulusal Güvenlik ve Türkiye

Geleceğe yönelik öngörü geliştirme yeteneği, güvenlik algılamalarının mahiyetine etki etmektedir. Öngörüsü yetersiz olan ülkelerin, şirketlerin ve hatta şahısların güvenlik algılamaları daha sığ ve sınırlı olurken, bunun tersine, uzun vadeli plan ve politikalara sahip olanların güvenlik algılamaları ise daha kapsamlı olacaktır. Bir devletin öngörü geliştirememesi dahi ülkesi için bir güvensizlik ortamı haline dönüşmeye neden olabilir. Bu kapsamda Francis Fukuyama, Devlet İnşası adlı eserinde; “Yine 1990’larda, tarihsel hayal gücündeki genel bir zaaf ve Soğuk Savaş sonrası Batı’nın Mısır’dan Afganistan’a, dünyanın pek çok bölgesinde, devlet düzenine ilişkin ortaya çıkan krizleri kavrama beceriksizliği, en nihayet kendi ülkeleri için bir güvenlik tehdidi haline gelecekti”⁵² demektedir.

Soğuk savaşın sona ermesi, Avrupa güvenlik alanında kurumsal bir değişimi başlatmıştır. Bu yeni güvenlik düzeninin içeriği ve şekli ağırlıklı olarak ulusal çıkarlar ve uluslararası kurumsal baskılar tarafından belirlenmektedir. Güvenliğin kapsamlı özelliği vardır. Sadece siyasi ve askeri alanda değil, aynı zamanda iktisat, teknoloji, kültür, iklim ve toplum gibi değişik alanları da içermektedir. Bu yaklaşımdan hareketle ulusal güvenlik, devletin varlığını sürdürebilmesi için, ulusal ve uluslararası ortamdan kendisine yönelen tehditleri nasıl algıladığını ve yanıtladığını ifade etmektedir. Bu anlamıyla ulusal güvenlik, değişime açık ve esnek olmak durumundadır. Devletin, varlığına tehdit oluşturan unsurları belirlemesi ve bunu bertaraf etmek amacıyla yönelik olarak davranış kalıpları geliştirmesi gerekir. Dolayısıyla, devletin bekasını sağlayacak her türlü yaklaşım ulusal güvenlik kapsamında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ulusal güvenlik doktrini, modern

⁵² Francis Fukuyama, Devlet İnşası, 21’nci Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim, Remzi Kitapevi, Mart 2005, İstanbul, s.112, 113.

devletin ilkelerini tanımlayan temellerden biri olmaya devam etmektedir.⁵³

Çağımızda insan adına öne çıkan kavramlardan birisi de insan haklarıdır. İnsan için, insan olmanın getirdiği bir hak olarak görülmektedir. Sınırları tam olarak çizilip tanımlanamadığı için çeşitli ülkeler tarafından güvenlik gerekçeleri öne sürülerek sınırlamalar getirilebilmektedir. Bu durum yaygın anlamda insan hakları ihlali olarak ifadesini bulmaktadır. Liberal yaklaşımda; insan hakları ihlallerinin, ulusal güvenliği pekiştirmek yerine, devletin ve rejimin meşruiyet zeminini yok ederek toplumsal barış ve güvenliğe zarar verdiği iddia edilmektedir. Oysa insan hakları, ulusal güvenliği tehdit değil tahkim ederken, sistematik ve yaygın insan hakları ihlalleri yapan devletler de yalnız ulusal değil, bölgesel ve küresel güvenliği de zora sokmaktadır. Ulusal güvenliğin sağlanması ve korunmasında bireysel güvenlik önemli bir yer tutmaktadır. Ulusal güvenlik adı altında hedeflenen 'kolektif' güvenliğin de 'birey merkezli' bir anlayışla yeniden tanımlanması düşünülebilir. Devletin güvenliğinden öncelikli olarak 'insanın güvenliğini esas alan küresel güvenlik anlayışı, ulusal güvenlik politikasının gözden geçirilmesini gerektirebilir.⁵⁴ Bu yaklaşımda bireylerin güvenliklerinin toplamı ülke güvenliğini oluşturmaktadır. Bir devletin güvenlik kapsamındaki varlığının nedeni, vatandaşlarının gerek kısa gerekse uzun vadeli toplumsal güvenliğini sağlamaktır. Bunu sağlarken devlet, bazen bireylerin kısa vadeli güvenliklerinin ötesine geçebilir. Bu nedenle ulusal güvenlik için birey merkezli güvenlik anlayışı gereklidir ancak, yeterli olmayabilir.

Devletin esas amacı, halkının refah ve mutluluğunu engelleyen veya engellemesi muhtemel durumları ortadan kaldırmak veya tedbir almaktır. Bununla birlikte halkının güvenliğini ve devletin varlığını da sürdürmesi gerekir. Bir devlet kendi güvenliğini düşünürken sadece diğer devletleri değil, öteki uluslararası aktörleri de dikkate alması gereklidir. Hiç şüphesiz güvenlik, "güç ile birlikte düşünülen bir kavramdır. Gücü oluşturan özelliklerin bileşkesi, o aktörün varlığının amacını belirleyebildiği gibi, güvenlik araçlarını da belirlemektedir. Dolayısıyla her aktör, güvenliğini bir esasa bağlamadan önce kendi durumunu dikkate alır. Güvenlik sağlayıcı donanımları, örneğin ordusu, istihbaratı, iletişim olanakları, ekonomisi, coğrafyası, komşuları, istikrarlı/istikrarsız bölgelere yakınlığı, denizlerle çevrili olup olmaması, nüfus çokluğu,

⁵³ Gökan Koçer, a.g.e., s.288.

⁵⁴ İhsan Dağı, İnsan Hakları, Küresel Siyaset ve Türkiye, Boyut Kitapları, İstanbul, 2000, s.210.

demografik özellikleri, doğal kaynaklara sahip olup olmaması gibi unsurları benzerleri ile karşılaştırarak tanımlamak durumundadır.”⁵⁵

İnsan, yaratılışı itibariyle özgür olmaya en fazla özlem duyan bir canlıdır. Bu bağlamda devletin temel görevlerinden birisi de toplumda karmaşa yaratmayacak şekilde vatandaşlarının özgürlüğe ilişkin taleplerini karşılamaktır. Ancak, sonsuz özgürlük, kuralsız yaşam, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi çıkarların kişiler ve toplumlar arasında paylaştırılmaması anlamına gelir. Bu durum, güvenliğin göz ardı edilmiş olmasından dolayı kaos ortamının doğmasına ve bunun sonucu olarak devletin varlığının sorgulanmasına neden olur. “ABD’nin kurucularından, üçüncü başkan Thomas Jefferson; “Güvenlik için özgürlüğünden ödün veren, sonunda ikisini de yitirir” der. Bu ifade ile özgürlüğün güvenliğe yük getirmediği bilakis katkı sağladığı vurgulanmaya çalışılmaktadır. Ancak 11 Eylül’le başlayan ‘terör çağı’ ABD’den İngiltere’ye, İtalya’dan Avustralya’ya sayısız ülkenin yönetimlerini bu özdeyişi tersten okumaya yöneltmiştir. “Özgürlük için güvenliğinden ödün veren, sonunda ikisini de yitirir.”⁵⁶ Oysa Avustralya Başbakanı John Howard, özgürlüğün sonsuz olamayacağını, mutlaka sınırlarının olması gerektiğini vurgular mahiyette “Sahip olduğumuz özgürlüklerin en önemlisi hayatta kalmak, ölümden ve terörden korunmak özgürlüğüdür”⁵⁷ demiştir.

Eğer ulusal güvenlik adına yapılan iş, ulusun yüksek çıkarlarının gereği ise, bunun sonuçlarına katlanmaya hazır olunmalıdır. Ulusal çıkarlara gerektirdiği zaman hiçbir bedeli ödemekten kaçınılmamalıdır. Çünkü “Güvenliği elde etme uğraşısı, daima maliyetleri olan bir şeydir; yani güvenlik için sarf edilen kaynaklarla ulaşılabilecek olan diğer hedeflerin feda edilmesi söz konusudur.”⁵⁸ Güvenlik maliyetini uygun seviyede tutabilme, güvenliğe ilişkin alınan önlemlerin kararlı bir şekilde ve sürekli uygulanmasını gerektirir. Kısa vadede yüksek gibi görülen güvenlik maliyetleri uzun vadede, korunan hak ve menfaatler ile kendini amorti edebilir.

Güvenlik bağlamında arzu edilmeyen bir başka konu, devletlerin kendi icraatlarında başarısız olmaları ve devletlerinin yeteneklerini kullanamamalarıdır. Bu durum, ulusal ölçekte, ülke içerisinde güvensizlik ortamı demektir. Örneğin, başarısız ve zayıf devlet niteliğinde olan Afganistan, kendi ülkesi içerisinde yapamadıkları ile, dünya için tehdit

⁵⁵ Beril Dedeoğlu, Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003, s.51

⁵⁶ Sabah Gazetesi, “Özgürlük-Güvenlik Kritik Dengesi”, Erdal Şafak, 18.08.2005.

⁵⁷ A.g.e.

⁵⁸ David A.Baldwin, a.g.e., s.19.

üretmiştir. Bölge ve dünya güvenliği adına Afganistan gibi devletlerin sorunlarının dikkate alınması gerekir. Emekli Orgeneral Hilmi ÖZKÖK, Genelkurmay Başkanı iken Mart 2006 tarihinde, başarısız ve zayıf devletlerle ilgili olarak yaptığı değerlendirmede; “Başarısız veya zayıf devletlerle ilgili sorunlar incelendiğinde görülecektir ki, bu devletlerin sahip olduğu önemli sorunlar; fakirlik, ekonomik istikrarsızlık, sosyal refahı oluşturamama, güvenlik üretememe veya güvenlik nedeni olma ve özellikle devlet yönetimindeki zayıflıktır. Özellikle en sonuncu kurumsal kaliteyle de yakından ilgilidir. Bir devletteki yönetim kalitesini, devleti oluşturan kurumların kalitesi belirlemektedir”⁵⁹ derken, Francis Fukuyama, “Devlet zayıflığı, hem ulusal hem uluslararası boyutları olan bir gündem maddesi”⁶⁰ haline dönüşmüştür. “Başarısız devlet sorunu, daha önceleri geniş ölçüde insanlık meselesi ya da insan haklarıyla ilgili bir mesele olarak görülmekteyken, birdenbire ciddi bir güvenlik boyutu kazanmıştır.”⁶¹ demektedir.

Ülkelerin ulusal güvenliklerini, uzun vadeli hak ve menfaatlerini koruyacak şekilde oluşturmaları gerekir. Ülkenin zenginlikleri ürettikleri ve sattıkları ile doğru orantılıdır. Bu faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için ihtiyaç duydukları ve olmazsa olmaz nitelikte olan en önemli girdilerden birisi hiç şüphesiz ki enerjidir. “1989 sonrasında meydana gelen değişimlere bakıldığında büyük güçlerin (ABD, AB, Rusya, Çin) güvenlik stratejilerinin merkezine ekonomik güvenlik ve enerji güvenliğini oturttuğu görülmektedir.”⁶² Günümüzde bir ülke için ekonomik güvenlik ve enerji güvenliği konusu askeri güvenlikten bile daha önemli bir hale gelmiştir. Bu nedenle millî güvenliğe ilişkin yapılan tehdit değerlendirmesine ekonomi ve enerji gibi iki önemli unsuru öncelikli olarak dahil etmemiz gerekecektir.

Ülke için nelerin tehdit olduğunu ortaya koyabilmek için, halkın refah ve mutluluğunu sağlayan ülkenin hayati çıkarlarının, vazgeçilmezlerinin, olmazsa olmazlarının ve bununla birlikte varlığının temellerini oluşturan dayanakların neler olduğunun ortaya konulması gerekir. Temel dayanaklar belirlendikten sonra ülke içinde ve dışında meydana gelen ve gelmesi muhtemel olaylar değerlendirilerek belirlenen dayanaklar ile çatışan konular tehdit olarak nitelendirilebilir.

⁵⁹ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi ÖZKÖK’ün Harp Akademileri Konuşması, İstanbul, 16 Mart 2006, s.9.

⁶⁰ Francis Fukuyama, Devlet İnşası, 21’nci Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim, Remzi Kitapevi, Mart 2005, İstanbul, s.11.

⁶¹ A.e., s.112.

⁶² Kenan Dağlı, “ABD’nin Güvenlik Yaklaşımı ve Terörizm”, Stratejik Öngörü Dergisi, Stratejik Araştırmalar Merkezi, Sayı:7, Yıl:2005, s. 55.

Genelkurmay Başkanlığı değerlendirmelerine göre, “Türkiye’nin güvenlik stratejisinin dört temel dayanağı mevcuttur. Bunlar;

Etrafımızdaki simetrik tehditlere karşı mevcut dengeleri ve millî menfaatlerimizi korumak için caydırıcı bir gücün varlığı (ki bu güçlü bir silahlı kuvvetlerdir),

Terörizm başta olmak üzere uluslararası yeni risk ve asimetrik tehditlerin ülkemize ve ülke dışındaki menfaatlerimize zarar vermesinin önlenmesi,

Ülkenin bütünlüğüne, ulusal birliğine ve rejimin bekasına yönelik tehditlere karşı gerekli tedbirlerin alınması ve

Doğu Akdeniz’deki güvenliğimizin temelini teşkil eden Kıbrıs’taki hak ve menfaatlerimizin korunmasıdır.”⁶³

Ulusal güvenliğin oluşturulmasında ülkenin dünya üzerindeki konumu büyük rol oynar. Ticaret ve enerji güvenlik yollarının kavşağında bulunup, bünyesinde meydana gelen olaylarda bütün dünyayı etkileyecek bir ülkenin güvenlik algılaması ile, konum itibarıyla hiçbir özelliği olmayan bir ülkenin güvenlik algılaması farklı olacaktır. Özetle; “millî güvenliğin, bir ortam ve onun koşulları içerisinde vücut ve şekil bulduğunu”⁶⁴ söyleyebiliriz.

Sergilenen bu yaklaşımlardan sonra millî güvenliği; “içte demokratik, laik ve üniter cumhuriyetin korunması, dışta, ülkenin yaşamsal çıkarlarının savunulması”⁶⁵ veya Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği yasasında belirtildiği üzere “devletin anayasal düzeninin, millî varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması”⁶⁶ şeklinde tanımlamamız yerinde olacaktır. Millî güvenliğe ilişkin yapılan incelemeler ve değerlendirmeler, ülke yönetimine talip olanların ülkeyi yönetimleri esnasında mutlaka dikkate almaları gereken hususları ortaya koymaktadır. Yönetimde bulunanlar ortaya konulan tehdit ve riskleri göz önünde bulundurarak oluşturacakları siyasetle devleti yönetmeleri gerekecektir. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu’nda,

⁶³ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi ÖZKÖK’ün Harp Akademileri Konuşması, İstanbul, 16 Mart 2006, s.15.

⁶⁴ Tuncer Topur, “Yeni Jeopolitik Dönemde Millî Güvenlik”, Jeopolitik, Aylık Strateji Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 24, Ocak 2006, s.93.

⁶⁵ Vefa Toklu, “Ulusal Güvenlik Boyutunda Türkiye’nin İzlemesi Gereken Uygun Su Stratejisi Ne olmalıdır?”, Sınır Aşan Suların Türkiye’nin Güvenlik Politikalarına Etkileri Paneli, Genelkurmay Başkanlığı, Ankara, 13 Nisan 2006, s.2.

⁶⁶ 2945 sayılı MGK Genel Sekreterliği Yasası.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Devletin Millî Güvenlik Siyaseti; “Millî güvenliğin sağlanması ve millî hedeflere ulaşılması amacı ile Millî Güvenlik Kurulu’nun belirlediği görüşler dahilinde Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilen iç, dış ve savunma hareket tarzlarına ait esasları kapsayan siyaseti ifade eder”⁶⁷ şeklinde ifade edilmektedir. Bunu daha basit bir şekilde güvenliğe dayalı olarak ortaya konulan siyasete millî güvenlik siyaseti diyebiliriz. Bu bağlamda hazırlanan belgeye de millî güvenlik siyaset belgesi denir.

Millî güvenlik siyaset belgesinin, devletin mekanizmaları tarafından hükümet prensip ve esasları da dikkate alınarak uzman olan bir kurulca hazırlanması gerekir. Gerek halk tarafından ülkeyi bir dönem için yönetme sorumluluğu verilmiş olanların, gerekse atanmış olan yöneticilerin hazırlanan güvenlik belgesi doğrultusunda ülkenin millî çıkarlarını koruma zorunluluğu vardır. Seçilmişlik, plan ve programsız iş yapma yetkisini halktan almış olmak demek değildir. Devlet yönetimi, uzun vadeli stratejilerle hareket etmeyi gerektirir. Bu noktada kimin için güvenlik, ne kadar güvenlik ve sağlanan güvenliğin yeterliliğinin ölçüsü nedir soruları gündeme gelmektedir. Bu soruların cevabına ulaşabilmek için üzerinde mutabık kalınması gereken ilk konu ülkeye yönelik tehdit ve risklerin neler olduğudur.

Millî Güvenlik Kurulu üyesi ve Türkiye Cumhuriyeti’nin güvenliğine ilişkin en yoğun çalışan bir kurumun en üst düzey yöneticisi olan Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi ÖZKÖK, Genelkurmay Başkanlığı devir teslim töreninde: “Ülkemizin karşısında geleneksel tehdit yaratan bu oluşumların yanında, dışarıdan da ciddi şekilde desteklenen ancak büyük ölçüde kendi iç dinamiklerimizle ilgili olan, ülkemizin bölünmez bütünlüğünü hedef alan bölücü tehdit ile Cumhuriyetimizin kurulduğu yıllardan itibaren laik rejimi tehdit eden irticayı da dikkatle takip etmek ve gerektiğinde ilave tedbirler almak zorundayız. Bu iki konu daha uzun bir süre ülkemizin gündeminde ağırlıklı olarak yer bulmaya devam edecektir. Çünkü her ikisi de akıllı hasımlarımızın sosyal bünyemize dayattığı dahiyane iki hastalık unsurudur. Maalesef yurtiçinde ki maşaları da çoktur”⁶⁸ derken, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Türk Silahlı Günü münasebetiyle yayımladığı mesajda yeni Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT; “Büyük Önder Atatürk’ün bize emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti, 21’inci yüzyılın bu döneminde karışık sorunlarla yüklü çok zor bir coğrafyanın ortasında yaşamak zorundadır. Bu durum yakın gelecekte de devam

⁶⁷ A.e.

⁶⁸ Milliyet Gazetesi, “ÖZKÖK: Laikliğin Garantisi Ulustur”, 29 Ağustos 2006, s.14.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

edecektir. Böylesi karışık bir ortamın etki alanı içerisinde olan ülkemizin bugün karşı karşıya olduğu iki ciddi tehdit vardır. Bunlardan ilki; Türk ulusunun birlik ve beraberliğini bozarak bizi içten yıkmayı hedef alan bölücülük, ikincisi; Türkiye Cumhuriyeti'nin laik ve demokratik yapısını ve çağdaş kazanımlarını ortadan kaldırmayı amaçlayan irticadır⁶⁹ demektir. Söz konusu tehditlerin askeri boyutunun yanı sıra daha ağırlıklı olarak siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları mevcuttur.

Bu noktada dikkati çeken bir başka konu, Genelkurmay Başkanının tehdit olarak nitelendirdiği hususların siyasi otorite tarafından tehdit olarak görülmemesidir. Oysa günümüzün güvenlik ortamında risk ve tehdit oluşturan hususlar askeri olmaktan ziyade sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel özellikler arz etmektedir. Risk ve tehdit üzerindeki bu değerlendirme farklılığının sistemsel bir yaklaşımın sergilenmemesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Bu konuda abartı, masrafların çoğalmasına neden olurken, olayı hafife alma, devletin çökertilmesi zemininin oluşmasına neden olabilecektir. O halde sağlıklı değerlendirme yapmak esastır. Ülke yönetimini üstlenenler, iktidara gelmeden önce halka vaat etmiş olduklarını gerçekleştirme adına yönetimde riskler üstlenebilirler. Ancak, Türkiye güvenliği, risk alınacak bir alan değildir. Bu nedenle, Türkiye yönetimini üstlenmiş olanların her şeyden önce ve öncelikle, risk ve tehditlerin belirlenme yöntemi konusunda tereddütsüz mutabık kalmaları gerekmektedir. Sağlıklı değerlendirmeler ancak, anayasal sorumlulukların tereddüde meydan bırakmayacak şekilde belirlenmesi ve kurumsal bir yapı ile sağlanabilir.

Ülke güvenliğine ilişkin kurumsal ve sistemsel bir yaklaşımla tespit edilen risk ve tehditler, hükümet onayı gerektirir. Böylece alınacak tedbirlerde millî güç unsurlarının etkin kullanımının yolu açılmış olur. Hükümet onayı da alınarak belirlenmiş olan riskler bir strateji dahilinde yönetilmeleri için ilgili birimlere sevk edilmeyi, tehditler ise tedbir getirilmek üzere millî güç unsurlarının devreye sokulmasını gerektirir. Son olarak her bir risk ve tehdit, belirli periyotlarla değerlendirilerek yapılmakta olan gayret tahsislerinin daha ekonomik kullanılması sağlanır veya yönetilemediği için tehdit durumuna gelen risklere karşı tedbir geliştirilir.

En önemli aşamalardan bir diğeri, siyasi iradenin risk yönetimleri veya tehdiide karşı almış oldukları tedbirlerin yeterliliğidir. Daha önce belirtildiği gibi, alınan güvenliğin derecesi, yapılan gayretlerle orantılıdır.

⁶⁹ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT'ın 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Günü Mesajı, 29 Ağustos 2006.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Hükümet edenlerin en önemli sorumluluklarından birisi, kaynakların ülke ihtiyaçları doğrultusunda en uygun şekilde yapmasıdır. Sınırlı kaynaklar içerisinde güvenlik için ayrılan pay, ancak bir başka ihtiyaç noktasından kısılarak yapılabilir. Bu iktidarın yönetim tercihidir. Ancak, yeterli güvenlik tedbirinin alınmaması, sürekli güçlü olmayı zorunlu kılan coğrafyadaki Türkiye'nin varlığını tehlikeye sokabilir. Gerekli tedbirlerin alınmaması olup olmadığı, istihbarat raporları ve kamuoyu yoklamaları ile test edilerek siyasi otoritenin başarısının ortaya konulması gerekecektir. Başarılı hükümetler görevlerine devam ederken, başarılı olamayan hükümetler başarısız ilan edilerek yeni bir hükümetin önü açılmış olacaktır. Demokratik bir toplumda halkın oylarıyla işbaşına gelenlerin, yönetimde gösterdikleri zafiyetin sorumluluğunu üstlenmeleri gerekir. Belirtilen bu hususların bir sistem içerisinde yürüebilmesi için anayasal bir garantiye ihtiyaç bulunmaktadır.

Bütün bunların neticesinde güvenliğe ilişkin esasları belirleyecek, prensipler ortaya koyacak, hangi, derecede güvenlik istendiği kriterlerini saptayacak bir kurula ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Bu kurul aynı zamanda;

- Ülkeye içerden ve dışardan yönelen veya yönelebilecek güvenlik sorunlarını tespit edecek,
- Güvenlik sorunlarını icra makamına sunarak bunların risk ve tehdit olarak sıralanmasını sağlayacak,
- Kanunun sorumlu kıldığı makamlarca yapılan sıralanmaya uygun olarak riskleri ilgili bakanlıklara, tehditleri izlenmek ve belirlenen esaslar çerçevesinde tedbir alınmak üzere hükümet direktifleri ile güvenlik kurumlarına sevk edecek,
- Tehditlere karşı alınması gereken tedbirleri ve bu kapsamda uyulması gereken politikaları hükümet adına hazırlayacak ve hükümete sunacak,
- Güvenlik kurumları arasında koordinasyonu yürütecek,
- Risk ve tehditlere ilişkin değerlendirmeleri sürekli güncel tutacaktır.

Sonuç

Soğuk Savaş öncesi daha ziyade askeri güvenlik olarak algılanan güvenlik kavramına Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte daha geniş bir anlam yüklenmiş ve bu kapsamda siyasi, sosyal,

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

ekonomik ve çevresel konular da kavram içerisine ilave edilmiştir. Güvenlik kavramındaki bu genişlemeye paralel olarak risk ve tehdit kavramları askeri olmaktan çıkmış ve silahlı kuvvetlerden ziyade devletin bütün organlarını ilgilendirir bir mahiyet almıştır.

Eskiden beri var olan güvenlik kavramının içeriği soğuk savaşın sona ermesi ve adından gelen küreselleşme dalgasıyla birlikte daha karmaşık bir yapıya bürünmüş ve ülke sınırlarını aşmıştır. Aynı bağlamda güvenlik, pasif yapıdan, sürekli değişen ve takip edilmeyi gerektiren aktif bir yapıya geçmiştir.

Günümüz koşullarında ülke içerisindeki güvenliği izah edebilmek için dahi, dış güvenlikten yani bölgesel ve küresel güvenlikten söz etmek gerekmektedir. Bir ülkenin başka ülkelerin yardım ve desteği olmadan kendi güvenlik sorunlarının üstesinden gelebilmesi mümkün görülmemektedir. Çünkü güvenliğe etki eden faktörlerin büyük bir bölümü küresel bir mahiyet almıştır.

Güvenlikle bağlantılı olarak sıkça kullanılmakta olan risk ve tehdidin tanımını yeni yaklaşımları da dikkate alarak aşağıdaki şekilde yapmak uygun olacaktır. Risk; güvenlik hizmeti sağlayan bir devletin üstesinden gelebilme gücüne bağlı olarak millî güç unsurlarından birisi tarafından koordine edilerek yönlendirilebilen / yönetilebilen sıkıntıdır. Risk büyüklüğü itibarıyla ilgili devletin imkan ve kabiliyetleri ile yönetilebilir mahiyettedir. Tehdit, güvenlik hizmeti üreten/ sağlayan bir devletin üstesinden gelebilme gücüne bağlı olarak millî güç unsurlarının bileşkesi ile tedbir alınması gereken sıkıntılardır. Tehdit, büyüklüğü itibarıyla ilgili devletin imkan ve kabiliyetleri ile yönetilemez mahiyettedir ve millî güç unsurlarının tamamının tedbir için kullanılmasının yanı sıra uluslararası işbirliğine de ihtiyaç gösterir. Tehdit, milleti fedakarlığa zorunlu kıldığı gibi, mücadele için halkının desteğini de zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle tehdit olarak kabul edilen hususların, millet adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne arz edilmesi gerekmektedir.

Tehdide karşı alınan tedbirlerin yeterliliğinin, istihbarat vasıtalarının kullanılmasının yanı sıra bilimsel esaslarla test edilmesi gerekmektedir. Demokratik toplumlarda, halkı yönetmek için halkın oyları ile işbaşına gelenlerin, halka hesap verme zorunlulukları süreklilik arz eder.

Güvenliğe ilişkin çalışmanın başlangıç noktası olan risk ve tehditlerin neler olduğu anayasal sorumluluklar içerisinde hiçbir tereddüde meydan verilmeyecek şekilde ve koordineli olarak belirlenmesine ihtiyaç vardır.

GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR VE NASIL BELİRLENMELİDİR?

Günümüzde, mücadele etmemiz gereken bilinmezlerle dolu olarak belirsizleşmiştir. Tehdidin belirsizleşmesi karar vericilerin işini zorlaştırırken istihbaratın önemini artırmıştır. Bu durumda istihbaratçıların bilinmeyenleri ortaya çıkartabilmek için daha fazla gayret göstermeleri gerekecektir. Bununla birlikte henüz tehdede dönüşmemiş olan riskler de tehdit gibi çok boyutlu bir yapıya bürünmüştür. Bu durum, risk yönetim merkezlerinin daha kapsamlı olma zorunluluğunu doğurmaktadır. Örneğin, eskiden bir bakanlık tarafından yönetilebilecek olan bir risk yönetimi anlayışı yerine, bütün bakanlık temsilcilerinin görev aldığı bir risk yönetim anlayışına dönüşmesini gerektirecektir.

Tarih, Anadolu coğrafyasını güçlülere emanet etmiştir. Tarihsel bir gerçek olan bu durum, söylemlerin cazibesine itibar gösterilmemesini ve varlığını sürdürebilmek için güvenliği bilimsel yöntemlerle yapmayı dikte etmektedir.

Ülkeler arasındaki çıkar mücadelesi, bütün dünyada, ekonomik ve siyasi anlamda olanca hızıyla sürmektedir. Bu mücadelelerde eskiden baş aktör olarak kullanılan silahlı kuvvetler yerine, bugün, sosyal, siyasi, ekonomik ve çevresel mücadele yöntemleri kullanılmaktadır. Bu kapsamda ülkeleri dize getirme anlamında direkt yöntemler yerine sosyal, tarihsel ve toplumu psikolojik olarak sindirecek olaylar ve yöntemler kullanılmaktadır. Silahlı kuvvetler ise aba altından sopa göstertir gibi geride saklı tutulmaktadır.

Güvenlik , tehdit ve risk konularında meydana gelen bu içerik değişikliğine paralel olarak, anayasa ile bu konularda görevli kılınmış olan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'nin yapılanmasında, işleyişinde, teşkilatında ve anlayışında yeni değişikliklerin yapılmasına ihtiyaç vardır.

Bu nedenle anayasal bir kurum olan Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne önceki dönemlere nazaran daha fazla ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu kurulun pasifleştirilmesinden ziyade, içerisine sosyal, siyasi, ekonomik, askeri, çevresel konularda uzman kişilerin yanı sıra uluslararası ilişkiler ve özellikle üniversitelerin öğretim elemanlarının dahil edilerek oluşturulması, zamandan ve ortamdan kaynaklanan bir zorunluluk haline gelmiştir. Siyasi değil bilimsel yöntemlerle çalışan teknik bir kurul niteliğinde olmalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu 35'inci maddesinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin vazifesi; "Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin

*GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR
VE NASIL BELİRLENMELİDİR?*

edilmiş olan Türkiye Cumhuriyetini kollamak ve korumaktır”⁷⁰ olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 117’nci maddesinde Bakanlar Kurulu’nun “Millî güvenliğin sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne karşı sorumludur” ifadesi yerine güvenliğe ilişkin sorumlulukların yaygınlaştırılması için her bir bakanlık tarafından sağlanması gereken güvenliğin, Türk Silahlı Kuvvetleri’ne verilen vazife gibi anayasal garanti altına alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Millî Güvenlik Kurulunda, askeri güvenlik için Genelkurmay Başkanı, sosyal güvenlik için Sosyal Güvenlik Bakanı, siyasi güvenlik için bir Devlet Bakanı, ekonomik güvenlik için Ekonomi Bakanı, çevresel güvenlik için Çevre Bakanı ile, istihbarat yetkilisi olarak Millî İstihbarat Teşkilatı başkanı, diplomasiye ilişkin hususlar için Dışişleri Bakanı, kültürel konular için Kültür Bakanı, polis, jandarma ve özel güvenlik teşkilatlarının sorumlusu olarak İçişleri Bakanı yer almalıdır.

Güvenliğin sağlanmasında rol alan istihbarat unsurları, silahlı kuvvetler, diplomasiyi kullanan birimler, polis/jandarma/özel güvenlik teşkilatları, sivil toplum örgütleri ve uluslararası güvenlik örgütlerinde görev alan millî unsurlara kanunlarla verilmiş olan görevlerinin yanı sıra “Türk halkının refahının gelişmesine engel olan hususların ortadan kaldırılması ve Türk ticaret yollarının açık bulundurulması” görevi de verilmelidir.

⁷⁰ 10.01.1961 tarih ve 10703 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu.

KAYNAKÇA

- 1) Ağır, Bülent Sarper, "Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Güvenlik Düzenine Kurumsal Bir Bakış", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr. Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- 2) Amerika Birleşik Devletlerinin Ulusal Güvenlik Stratejisi, Çeviren: Serkan Yalçınkaya, Eylül 2002.
- 3) Baldwin, David A., "Güvenlik Kavramı", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- 4) Brotons, Antonio Remiro, "Construction of European Security,"Review of International Affairs, Cilt.LI, Sayı.1089-90 (Şubat-Mart, 2000)
- 5) Brugiere, F.Piere., La Securite Collective-1919-1945, Edition Pedone, Paris, 1946- Buffotot, Pascal, "Avrupalıların Tehdit Anlayışı: Çatlak Bir Vizyon", Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Dış Basın Bülteni, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul, Temmuz 2006.
- 6) Buzan, Barry, People States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era, Great Britain, Harvester Wheatsheaf, 1991.
- 7) Buzan Barry, Morten Kelstrup, Pierre Lematrien, Elzbieta Tromer&Ole Waever, The Europear Security Order Recast, 2'nd ed. (London, Pinter Publishers, 1991)
- 8) Çakmak, Haydar, Avrupa Güvenliği, NATI, AGİT; AGSP, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003
- 9) Dağlı, Kenan, "ABD'nin Güvenlik Yaklaşımı ve Terörizm", Stratejik Öngörü Dergisi, Stratejik Araştırmalar Merkezi, Sayı:7, Yıl:2005
- 10) Dedeoğlu, Beril Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.
- 11) Erdoğdu, K., "Şangay Beşlisinden Şangay İşbirliği Örgütüne", <http://www.aydinlanma1923.org>.
- 12) Fischer, Dietrich, Non-Military Aspects of Security: A System's Approach (Dartmouth, UNIDIR and Dartmouth Publishing Company, 1993).

- 13) Fukuyama, Francis, Devlet İnşası, 21'nci Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim, Remzi Kitapevi, Mart 2005, İstanbul.
- 14) Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT'ın Göreve Başlaması Nedeniyle Türk Silahlı Kuvvetleri'ne Mesajı, 28 Ağustos 2006.
- 15) Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi ÖZKÖK' ün Harp Akademileri Konuşması, İstanbul, 16 Mart 2006.
- 16) Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar BÜYÜKANIT'ın 30 AĞUSTOS Zafer Bayramı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Günü Mesajı, 29 Ağustos 2006.
<http://www.forsnet.com.tr/onemlilermgk.html> (Millî Güvenlik Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Üzerine Bazı Düşünceler)
http://www.turksae.com/face/index.php?text_id=26 (Global Güvenlik Mimarisinde Yeniden Yapılanma)
- 17) İzci, Rana "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", Uluslar arası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar, Derleyen: Faruk Sönmezoğlu, Der Yayınları, İstanbul 1998.
- 18) Karatay, Osman, Etnik Tutumun Tarihsel Kökleri AB ve Türk Kimliğinin Geleceği, TASAM Yayınları, Stratejik Rapor No:10, İstanbul Aralık 2005.
- 19) Koni, Hasan, "Ekonomik Güvenlik ve Uluslararası İlişkiler ve Türkiye", Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye'nin Güvenliği, Derleyen Gamze Güngörmüş Kona, IQ Kültür sanat Yayıncılık, İstanbul,2005.
- 20) Kona, Gamze Güngörmüş , "Türkiye'nin Güvenlik Politikaları ve Stratejik Öngörü Düzeni", Uluslararası Güvenlik Sorunları, Derleyenler: Dr.Kamer Kasım, Zerrin A.Bakan, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.
- 21) Koçer, Gökan, "Soğuk Savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenliği", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Yıl:3, Sayı:5, Ankara, Temmuz 2005.
- 22) Kuloğlu, Armağan, "Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability", The Thirteenth International Confrence on Security and Cooperation, Antalya, 2003.

*GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR
VE NASIL BELİRLENMELİDİR?*

- 23) Küçükşahin, Ahmet, Sempozyum, Türkiye'nin Enerji Stratejisi Ne Olmalıdır? (26-27 OCAK 2006), Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi, İstanbul 2006.
- 24) Layne, Christopher, "The War On Terrorism and The Balance of Power", Balance of Power.
- 25) Mathey, Jean-Marie, "Stratejiyi Anlamak", Çeviren: Zuhal Emirosmanoğlu, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2006.
- 26) Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, 12'nci Cilt Meydan Yayınevi, İstanbul.
- 27) Michev, Ongnyan, Marin Lessenski and Plamen Ralchev, "Tarnsatlantic Strategy for Black Sea Stabilization and Intergration", A New Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region.
- 28) Milliyet Gazetesi, "Özkök: Laikliğin Garantisi Ulustur", 29 Ağustos 2006.
- 29) MS: 76-3 Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Terimler Sözlüğü, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1998.
- 30) Özcan, Gencer, "Doksanlarda Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi", En Uzun On Yıl, Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, Derleyenler: Gencer Özcan, Şule Kut, Büke Yayınları, İstanbul, 2000.
- 31) Özdal, Barış ve Mehmet Genç, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Türkiye ve AB İlişkilerine Etkileri, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005.
- 32) Porter, Gareth ve Janet Welsh Brown, Global Environmental Politics, San Fransisco, Westview Press Inc.,1991.
- 33) Risk Yönetimi ve TSK'deki Uygulamalar, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000.
- 34) Sabah Gazetesi, "Özgürlük-Güvenlik Kritik Dengesi", Erdal Şafak, 18.08.2005.
- 35) Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- 36) Özcan, Gencer, "Doksanlarda Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi", En Uzun On Yıl, Türkiye'nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, Derleyenler: Gencer Özcan, Şule Kut, Büke Yayınları, İstanbul, 2000.

*GÜVENLİK BAĞLAMINDA, RİSK VE TEHDİT KAVRAMLARI ARASINDAKİ FARKLAR NELERDİR
VE NASIL BELİRLENMELİDİR?*

37) Valantin, Jean-Michel, Küresel Stratejinin Üç Aktörü, Türkçesi; Ömer Faruk Turan, Babıali Kültür Yayıncılığı, Haziran 2006.

38) Wendt, Alexander, "Anarchy is What States Make of It: The Social Construction Power Politics", International Organization, Cilt.46, Sayı.2 (İlkbahar, 1992)

39) Yazgan, Turan, İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik Ders Notları, Kutay Yayınları, İstanbul, 1992.

40) 2945 sayılı MGK Genel Sekreterliği Yasası.

41) 10.01.1961 tarih ve 10703 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu.